

Sygn. akt VIII *Pa* 195/19

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 1 grudnia 2020 r.

Sąd Okręgowy w Gliwicach VIII Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący:	sędzia Patrycja Bogacińska-Piątek (spr.)
Sędziowie:	Teresa Kalinka Anna Capik-Pater (del.)

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w dniu 1 grudnia 2020r. w G.

sprawy z powództwa R. P.

przeciwko (...) Spółce Akcyjnej w J.

o rekompensatę

na skutek apelacji pozwanej

od wyroku Sądu Rejonowego w Gliwicach

z dnia 3 kwietnia 2019 r. **sygn. akt** VI P 741/17

1. zmienia zaskarżony wyrok w całości w ten sposób, że oddala powództwo;
2. odstępuje od obciążania powoda kosztami procesu.

Teresa Kalinka Patrycja Bogacińska-Piątek (spr.) Anna Capik-Pater (del.)

(-) sędzia (-)sędzia (-) sędzia

Sygn. akt VIII Pa 195/19

UZASADNIENIE

Powód R. P. domagał się zmiany zaskarżonej decyzji i orzeczenia co do istoty sprawy oraz obciążenia uczestnika kosztami postępowania. Na wypadek nieuznania stanowiska powoda o ubezpieczeniowym charakterze sprawy powód wnosił o zapłatę na rzecz powoda kwoty 10.000 zł tytułem rekompensaty..

W uzasadnieniu podano, że powód nabył uprawnienia emerytalne i rozwiązał stosunek pracy z pozwaną przed dniem(...), jednocześnie będąc uprawnionym do bezpłatnego węgla.

Pozwana (...) Spółka Akcyjna z siedzibą w J. w odpowiedzi na pozew wniosła o oddalenie odwołania oraz zasądzenie kosztów zastępstwa procesowego według norm prawem przepisanych.

Na uzasadnienie swojego stanowiska pozwana podała, że prawo do bezpłatnego węgla dla emerytów i rencistów, zarówno u pozwanej jak i byłej (...) Spółki Akcyjnej wygasło ze skutkiem od dnia 1 stycznia 2015 roku. Odnosząc się do treści odwołania złożonego przez powoda, pozwana wskazała, że powód opiera swoje roszczenia na podstawie ustawy z dnia 12 października 2017 roku o świadczeniu rekompensacyjnym z tytułu utraty prawa do bezpłatnego węgla. Pozwana podtrzymała swoje stanowisko wyrażone w odmownej decyzji w sprawie rekompensaty, wskazując na brak podstaw do uznania powoda jako osoby uprawnionej do otrzymania świadczenia rekompensacyjnego. Jak wskazała pozwana powód zakończył pracę u pozwanej z dniem 24 listopada 2014 roku i do końca roku 2014 nie pobierał bezpłatnego węgla dla emerytów. Jednocześnie pozwana zaznaczyła, iż w przypadku osób które nie potrzywały deputatu węglowego bądź jego ekwiwalentu pieniężnego do dnia 31 grudnia 2014 roku nie można mówić o utraconych korzyściach, które miały by być pokryte przez wypłacenie świadczenia rekompensacyjnego.

Ponadto pozwana podniosła, że należy zauważyć, iż zgodnie z „Instrukcją dla osób uprawnionych” wydaną przez Ministerstwo (...), jednym z niezbędnych warunków do przyznania świadczenia jest otrzymywanie bezpłatnego węgla w naturze lub ekwiwalencie pieniężnym (w przypadku (...)) do dnia 31 grudnia 2014 roku.

Nadto pozwana podniosła, że w dniu 1 kwietnia 2019 roku przed Sądem Okręgowym w Gliwicach w sprawie VIII Pa 15/19 wydano wyrok w II instancji oddalający powództwo w podobnej sprawie. Pełnomocnik pozwanej wywodził, iż Sąd Okręgowy w przywołanej sprawie stwierdził, że brak było układu zbiorowego pracy, porozumień lub innych regulacji, które podlegałyby wypowiedzeniu, w szczególności, że Porozumienie z 20 grudnia 2004 roku nie stanowi takiego porozumienia od 1 sierpnia 2014 roku dla emerytów, gdyż w (...) Spółce (...) zostało przyjęte tylko dla pracowników, postanowienia tego porozumienia nie przeszły do (...) Spółki (...) dla emerytów. Dalej wskazano, że u pozwanej nie ma układu zbiorowego pracy ani ogólnych porozumień, a uprawnienia do bezpłatnego węgla emeryckiego wynikają jedynie z decyzji zarządu. Pełnomocnik pozwanej wywodził, że uznano w Sądzie Okręgowym, że są to decyzje na dany rok, że nie podlegają wypowiedzeniu, gdyż obowiązują tylko do końca danego roku. Pełnomocnik dodał, że decyzja zarządu złożona do akt (a to dokument z dnia 9 października 2014 roku złożony na rozprawie w dniu 3 kwietnia 2019 roku) nie została wypowiedziana, tylko w całości zrealizowana. W konsekwencji, jak wskazywała strona pozwana, Sąd Okręgowy podzielił stanowisko pozwanej o braku przesłanek z art. 2 ust. 1a ustawy z 12 października 2017 roku.

Wyrokiem z dnia 3 kwietnia 2019 roku Sad Rejonowy w Gliwicach uwzględnił powództwo i orzekł o kosztach procesu.

Sad Rejonowy ustalił stan faktyczny:

Powód w okresie od dnia 11 stycznia 1985 roku do dnia 24 listopada 2014 roku był zatrudniony w pełnym wymiarze czasu pracy w KWK (...) w K., która ostatnio należała do (...) Spółki Akcyjnej w K.. Powód pracował na podstawie umowy o pracę, ostatnio na stanowisku starszy ślusarz pod ziemią.

Stosunek pracy powoda ustął na mocy porozumienia stron w związku z przejściem na emeryturę. Decyzją Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Z. powód otrzymał emeryturę od dnia 1 września 2014 roku, przy czym wypłatę podjęto od dnia 1 listopada 2014 roku.

Do dnia 31 lipca 2014 roku pracodawcą powoda była (...) S.A. w K.. Zgodnie z Porozumieniem z dnia 20 grudnia 2004 roku byłym pracownikiem, których stosunek pracy został rozwiązany z (...) S.A. w K. po dniu wejścia w życie (tj. po dniu 1 stycznia 2005 roku) w związku z przejściem na emeryturę lub rentę przysługiwał bezpłatny węgiel w wymiarze 3 ton rocznie. Prawo do bezpłatnego węgla dla emerytów, rencistów i innych uprawnionych realizowane było w ekwiwalencie pieniężnym; natomiast prawo to na wniosek uprawnionego mogło zostać zrealizowane także w naturze.

Z dniem 1 sierpnia 2014 roku nowym pracodawcą powoda w trybie art. 23¹ k.p. została pozwana spółka w związku z nabyciem w dniu 31 lipca 2014 roku od (...) S.A. w K. zakładu (...). Pozwana spółka przejęła tylko czynnych pracowników zatrudnionych na podstawie umowy o pracę, natomiast byli pracownicy KWK (...) zostali

przyporządkowani do Zakładu (...) S.A. w K.. Przez okres jednego roku od daty zbycia KWK (...) pracownicy tej kopalni mieli zachowane dotychczasowe warunki płacowe.

Zarząd (...) S.A. odstąpił od wypłaty deputatu węglowego dla emerytów i rencistów od 2015 r. Odbyło się to mocą uchwał zarządu spółki, a to: nr (...) z dnia 30 września 2014 roku (mocą której postanowiono odstąpić od wypłaty w roku 2015) oraz nr (...) z dnia 14 września 2015 roku (mocą której postanowiono odstąpić od wypłaty począwszy od 2016 roku).

Decyzją z dnia 24 listopada 2017 roku pozwana odmówiła przyznania powodowi rekompensaty z ustawy z dnia 12 października 2017 roku o świadczeniu rekompensacyjnym z tytułu utraty prawa do bezpłatnego węgla. Przyczyną odmowy był brak statusu osoby uprawnionej w rozumieniu art. 2 pkt 1 ustawy.

Powód składał u pozwanej deklarację węglową w dniu 30 listopada 2017 roku w zakresie bezpłatnego węgla emeryckiego za rok 2014.

Sąd Rejonowy uznał, że roszczenie powoda zasługiwało na uwzględnienie.

Wskazał, iż niniejsza sprawa ma charakter pracowniczy.

Zgodnie z art. 476 § 1 k.p.c. przez sprawy z zakresu prawa pracy rozumie się sprawy:

- 1) o roszczenia ze stosunku pracy lub z nim związane;
- 1¹) o ustalenie istnienia stosunku pracy, jeżeli łączący strony stosunek prawny, wbrew zawartej między nimi umowie, ma cechy stosunku pracy;
- 2) o roszczenia z innych stosunków prawnych, do których z mocy odrębnych przepisów stosuje się przepisy prawa pracy;
- 3) o odszkodowania dochodzone od zakładu pracy na podstawie przepisów o świadczeniach z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych.

Sprawami związanymi ze stosunkiem pracy są sprawy, w których podstawa prawna wynika nie z bezpośredniej realizacji praw i obowiązków stosunku pracy, lecz z innych ustawowych lub umownych obowiązków wynikających z zatrudnienia pracownika

(zob. uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 18 kwietnia 1997 roku, III CZP 8/97, OSNC 1997/9/117). Aby mówić o sprawie związanej ze stosunkiem pracy musi być spełniony aspekt przedmiotowy odwołujący się do podstawy faktycznej roszczenia, które nie powstałoby gdyby nie istniał stosunek pracy. Poza aspektem przedmiotowym niezbędne jest uwzględnienie także aspektu podmiotowego. Roszczenie związane ze stosunkiem pracy nie może być skierowane przeciwko podmiotowi, który nie jest szeroko rozumianym pracodawcą np. następcą prawnym pracodawcy. Stosunek pracy łączy pracodawcę i pracownika, a nie podmioty, które „stykają się” ze sobą przy okazji wykonywania pracy. Dla powstania między nimi więzi prawnej rodzącej roszczenia cywilnoprawne istnienie stosunku pracy nie jest niezbędne, jest okolicznością pozbawioną znaczenia, przypadkową (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 10 października 2008 roku, II CSK 232/08, LEX nr 497665).

Należy zauważyć, że prawo do deputatu węglowego dla emerytów i rencistów jest prawem ściśle związanym z faktem wcześniejszego zatrudnienia na rzecz przedsiębiorstwa górniczego w oparciu o stosunek pracy. Gdyby bowiem osoba uprawniona do tego świadczenia nie była wcześniej zatrudniona na podstawie stosunku pracy, to nie mogłaby dochodzić od byłego pracodawcy zaspokojenia roszczenia o wydanie deputatu węglowego (lub jego ekwiwalentu pieniężnego). W ocenie Sądu, także przedsiębiorstwa wypłacające w rozumieniu przedmiotowej ustawy nie są organami rentowymi (czy nawet szerzej organami administracji publicznej), a odmowa wydana przez nie w przedmiocie przyznania świadczenia rekompensacyjnego nie ma charakteru decyzji administracyjnej. Przepis art. 476 § 4 k.p.c. wskazuje bowiem, że przez organy rentowe rozumie się tylko: jednostki organizacyjne Zakładu Ubezpieczeń

Spółecznych określone w przepisach o systemie ubezpieczeń społecznych, właściwe do wydawania decyzji w sprawach świadczeń, wojskowe organy emerytalne oraz organy emerytalne resortów spraw wewnętrznych i sprawiedliwości, a także inne organy wojskowe i organy resortów spraw wewnętrznych i sprawiedliwości, a także Prezesa Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego. Katalog organów rentowych wskazany w w/w przepisie ma charakter zamknięty.

W nawiązaniu do uwag podniesionych wyżej należy także zaznaczyć, że decyzja administracyjna jest kwalifikowanym aktem administracyjnym. Cechą charakterystyczną takiego aktu jest jego zewnętrzny charakter, władczość oraz podwójna konkretność: konkretny adresat i konkretna sytuacja, którą ten akt rozstrzyga, określając o prawach lub obowiązkach jego adresata. Aktem administracyjnym zatem będzie każde władcze jednostronne oświadczenie woli organu administracyjnego, określające sytuację prawną konkretnie wskazanego adresata w indywidualnie oznaczonej sprawie. Do elementów konstytutywnych pojęcia aktu administracyjnego należy zaliczyć zatem te z nich, które stanowią, że jest to zewnętrzne, władcze rozstrzygnięcie organu administracji publicznej o prawach lub obowiązkach prawnych konkretnych podmiotów w sprawie indywidualnej. Zabezpieczenie wykonania ustanowionych w akcie administracyjnym obowiązków jest sankcjonowane środkami egzekucji administracyjnej (tak M. C.. (w:) Ł. G., M. C., M. A. Kodeks postępowania administracyjnego. Komentarz. Tom II, LEX, 2010). Odmowa przyznania świadczenia rekompensacyjnego nie może przybrać waloru decyzji administracyjnej, skoro przedsiębiorstwo wypłacające w rozumieniu przedmiotowej ustawy nie jest organem administracji publicznej.

W dalszej kolejności Sąd Rejonowy podał, że prawo do deputatu węglowego przyznane zostało pracownikom kopalń na podstawie rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 30 grudnia 1981 roku w sprawie szczególnych przywilejów dla pracowników górnictwa – Karta górnika (Dz.U. z 2013 roku, Nr 2, poz. 13). Wynika ono wprost z § 19 ust. 1 Karty górnika, zgodnie z którym pracownikom objętym przepisami rozporządzenia (m.in. pracownicy kopalń węgla kamiennego) przysługuje deputat węglowy w naturze i ekwiwalencie pieniężnym lub tylko w ekwiwalencie pieniężnym. Nadto § 19 ust. 2 Karty górnika stanowi, że emerytom i rencistom uprawnionym do deputatu węglowego w okresie ich zatrudnienia w jednostkach organizacyjnych objętych przepisami rozporządzenia oraz wdowom (wdowcom) i zupełnym sierotom po nich przysługuje bezpłatny węgiel opałowy lub ekwiwalent pieniężny za ten węgiel.

Z powyższego wynika zatem, że prawo do deputatu węglowego przyznane zostało dwóm różnym kategoriom osób, których pozycja społeczna i zawodowa jest odmienna. Do pierwszej kategorii osób uprawnionych do deputatu węglowego wchodzi czynni pracownicy kopalń, a prawo to ma status świadczenia związanego z pracą o charakterze wynagrodzenia za pracę (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 23 września 1986 roku, III PZP 36/86, LEX nr 14645). Drugą zaś kategorią osób objęci są emeryci i renciści górniczy (bądź wdowy i zupełne sieroty po nich), którzy pomimo braku pozostawania w stosunku pracy uprawnieni są do świadczenia wynikającego z wcześniejszego zatrudnienia. W ich przypadku deputat węglowy stanowi wyraz szczególnego przywileju przyznanego w związku z wcześniejszą pracą wykonywaną w szczególnie trudnych warunkach pracy. Szczególny charakter tego świadczenia w stosunku do emerytów i rencistów polega na tym, że otrzymują oni świadczenie o charakterze wynagrodzenia za pracę przy braku wykonywania pracy. Deputat węglowy w ich przypadku nie posiada zatem cechy ekwiwalentności. Innymi słowy prawa do bezpłatnego węgla dla byłych pracowników nie można uznać za świadczenie wynikające ze stosunku pracy. Ze względu na swoją specyfikę winno ono być raczej zaklasyfikowane jako świadczenie związane ze stosunkiem pracy. Z tego też względu, patrząc z punktu pracodawcy, wydawanie węgla w ramach deputatów (bądź jego wypłata w formie ekwiwalentu pieniężnego) zwiększa koszty przedsiębiorstwa górniczego i zmniejsza ilość towaru przeznaczanego do sprzedaży i zmniejsza zysk (bądź bezpośrednio stanowi koszt przy wypłacie ekwiwalentu pieniężnego).

W świetle art. 11 ust. 1 i art. 17 ustawy z dnia 2 lutego 1996 roku o zmianie ustawy – Kodeks pracy oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz. U. z 1996 roku, Nr 24, poz. 110) Karta górnika zachowała moc do czasu objęcia pracowników, których jej przepisy dotyczą i w zakresie przedmiotu w nim normowanego – postanowieniami układu zbiorowego pracy lub innymi przepisami prawa pracy. W przypadku emerytów i rencistów zatrudnionych wcześniej w Kopalni (...) od dnia 1 stycznia

2005 roku źródłem prawa do deputatu węglowego było Porozumienie z dnia 20 grudnia 2004 roku zawarte pomiędzy zarządem (...) S.A., a związkami zawodowymi. Tym samym każdy górnik z chwilą uzyskania statusu emeryta lub rencisty nabywał prawo do deputatu węglowego przeznaczonego dla emerytów i rencistów. (...) realizowała uprawnienia emerytów i rencistów KWK (...) – których stosunek pracy ustał przed dniem 1 sierpnia 2014 roku – do bezpłatnego węgla aż do dnia skutecznego wypowiedzenia w tym zakresie Porozumienia z dnia 20 grudnia 2004 roku. Z kolei (...) S.A. z dniem 1 sierpnia 2014 roku przejęła na siebie obowiązek realizacji tego świadczenia jedynie w zakresie uprawnień pracowniczych. Pracownicy KWK (...) nabyli w 2014 roku uprawnienia do bezpłatnego węgla dla emerytów, chociaż źródłem tych uprawnień nie było już Porozumienie z dnia 20 grudnia 2004 roku, chyba że stosowane posiłkowo.

Sąd pierwszej instancji zauważył, że w toku sprawy spór dotyczył także podstawy prawnej wypłacania świadczeń z tytułu bezpłatnego węgla za rok 2014, a to wobec ustaleń wynikających z prawomocnych wyroków: Sądu Rejonowego w Gliwicach w sprawie VI P 1211/15 oraz Sądu Okręgowego w Gliwicach w sprawie VIII Pa 144/16. Pozwana podniosła, iż zapisy Porozumienia z dnia 20 grudnia 2004 roku w zakresie prawa do bezpłatnego węgla nie miały, co prawomocnie w tym wyrokach przesądzono, mocy wiążącej wobec osób niebędących pracownikami (od chwili przejścia na emeryturę), zatem brak było podstawy prawnej wypłaty z bezpłatnego węgla.

Okolicznością ujawnioną w sprawie i niekwestionowaną w ocenie Sądu – po przywołanych w sprawie prawomocnych wyrokach w sprawach Sądu Rejonowego w Gliwicach o sygnaturze VI P 1211/15 oraz Sądu Okręgowego w Gliwicach w sprawie VIII Pa 144/16 – było, że Porozumienie z dnia 20 grudnia 2004 roku stosowano jedynie posiłkowo, nadto należy pamiętać, że pracodawca może zwiększyć uprawnienia w tym na podstawie zasady niedyskryminacji. W decyzji odmawiającej przyznanie powodowi świadczenie rekompensacyjnego pozwana nie kwestionowała w żaden sposób samego prawa do bezpłatnego węgla dla emerytów za 2014 rok. Co istotne także, z treści art. 2 ust. 1a ustawy o świadczeniu rekompensacyjnym z tytułu utraty prawa do bezpłatnego węgla utracone uprawnienie do deputatu węglowego dla emerytów mogło wynikać nie tylko z układów zbiorowych pracy, porozumień, ale także innych regulacji, które utraciły moc obowiązującą przed dniem wejścia w życie ustawy, na skutek zawartych porozumień lub dokonanych wypowiedzeń. Odstępując, na mocy uchwały zarządu z dnia 30 września 2014 roku, od wypłaty deputatu węglowego dla emerytów w 2015 roku (a więc nie wcześniej), pozwana zasięgiem swej regulacji obejmowała zatem także pracowników KWK (...), którym po przejściu na emeryturę wypłacała deputat węglowy dla emerytów za 2014 rok. W świetle art. 9 § 4 k.p. i uchwały (...) należy stwierdzić, że pozbawienie prawa do bezpłatnego węgla emeryckiego nastąpiło w 2015 roku (i dalej na mocy kolejnej uchwały), zatem za rok 2014 brak było podstaw do odstąpienia od tego prawa. Powodowi jako pracownikowi KWK (...) nie można było li tylko z tego powodu odmówić prawa do węgla emeryckiego wobec zasady równego traktowania w zatrudnieniu u pozwanej. Pozwana akceptowała posiłkowe stosowanie Porozumienia z dnia 20 grudnia 2004 roku, o czym niewątpliwie świadczy fakt, że powód złożył deklarację węglową na druku załączonym do tegoż Porozumienia (k. 25 akt sprawy). Sąd nie stwierdził, w każdym razie brak było wykazania tego, ażeby podstawą wypłaty świadczenia z bezpłatnego węgla za rok 2014 była złożona do akt sprawy w dniu 3 kwietnia 2019 roku „decyzja zarządu” z dnia 9 października 2014 roku. Należy wskazać, że treść tego dokumentu świadczy iż jest to „wniosek”, w którym nadto wnioskowano o wyrażenie zgody na wypłatę ekwiwalentu pieniężnego za deputat węglowy za rok 2014 dla emerytów i rencistów (...) S.A. w dniu 31 października 2014 roku. Po wtóre, również stronom w sprawie znana jest z urzędu okoliczność, że wypłata świadczeń z bezpłatnego węgla dla emerytów i rencistów nie następowała wyłącznie w dniu 31 października 2014 roku. Z kolei ze złożonych w sprawie uchwał nr 483/ (...) z dnia 30 września 2014 roku oraz nr (...) z dnia 14 września 2015 roku wynika, iż spełnione zostały przesłanki z art. 2 ust. 1 litera a) ustawy z dnia 12 października 2017 roku w myśl którego za osoby uprawnione uważa się emeryta i rencistę mających ustalone prawo do emerytury lub renty z tytułu niezdolności do pracy i pobierających to świadczenie, uprawnionych w trakcie pobierania świadczenia z tytułu emerytury lub renty do bezpłatnego węgla na podstawie postanowień układów zbiorowych pracy, porozumień lub innych regulacji obowiązujących w przedsiębiorstwie górniczym, które utraciły moc obowiązującą przed dniem wejścia w życie ustawy, na skutek zawartych porozumień lub dokonanych wypowiedzeń. Dla istnienia prawa do rekompensaty w myśli cytowanej normy istotne jest uprawnienie do uprawnień z bezpłatnego węgla emeryckiego, co powód wykazał w

sprawie, a pozwana nie kwestionowała w odpowiedzi na pozew (wskazując że uprawnienie to u pozwanej wygasło od 2015 roku).

W dniu 12 października 2017 roku uchwalona została ustawa o świadczeniu rekompensacyjnym z tytułu utraty prawa do bezpłatnego węgla (Dz.U. z 2017 roku, poz. 1971), która weszła w życie już w dniu 24 października 2017 roku. Przedmiotem tej regulacji stała się realizacja przez przedsiębiorstwa górnicze świadczeń rekompensacyjnych z tytułu utraty prawa do bezpłatnego węgla (art. 1 ustawy). Za osoby uprawnione do tego świadczenia ustawa traktuje dwie kategorie osób (art. 2 ust. 1 lit a, b):

1) emeryta i rencistę mających ustalone prawo do emerytury lub renty z tytułu niezdolności do pracy i pobierających to świadczenie, uprawnionych w trakcie pobierania świadczenia z tytułu emerytury lub renty do bezpłatnego węgla na podstawie postanowień układów zbiorowych pracy, porozumień lub innych regulacji obowiązujących w przedsiębiorstwie górniczym, które utraciły moc obowiązującą przed dniem wejścia w życie ustawy, na skutek zawartych porozumień lub dokonanych wypowiedzeń,

2) wdowy, wdowców i sieroty mających ustalone prawo do renty rodzinnej po osobie powyżej wymienionej.

Wysokość rekompensaty wynosi 10.000 zł. Rekompensata jest wypłacana jednorazowo przez właściwe przedsiębiorstwo wypłacające przekazem pocztowym, przelewem na rachunek bankowy albo rachunek prowadzony w spółdzielczej kasie oszczędnościowo-kredytowej, wskazany we wniosku o wypłatę rekompensaty. W przypadku śmierci osoby uprawnionej, która złożyła wniosek o wypłatę rekompensaty, należną jej rekompensatę wypłaca się w częściach równych wdowom, wdowcom i sierotom mającym ustalone prawo do renty rodzinnej po osobie uprawnionej. Roszczenie o świadczenie z tytułu wypłaty rekompensaty wygasa po upływie 12 miesięcy od dnia złożenia wniosku o wypłatę rekompensaty (art. 4 ustawy). Wniosek o wypłatę rekompensaty osoba uprawniona składa do właściwego przedsiębiorstwa wypłacającego w terminie do 21 dni od dnia wejścia w życie ustawy (art. 5 ust. 1 ustawy).

Przedsiębiorstwo wypłacające odmawia w formie pisemnej, z podaniem przyczyny odmowy, wypłaty rekompensaty, jeżeli wniosek złożyła osoba nieuprawniona (art. 5 ust. 9 ustawy), Od odmowy, o której mowa w ust. 9, przysługuje odwołanie do sądu pracy i ubezpieczeń społecznych w terminie 14 dni od dnia otrzymania odmowy (art. 5 ust. 10 ustawy).

Rekompensaty są finansowane z dotacji celowej przyznawanej przez ministra właściwego do spraw gospodarki złożami kopalni (art. 6 ust. 1 ustawy). Za przedsiębiorstwo wypłacające ustawa rozumie:

1) przedsiębiorstwo, o którym mowa w art. 8 ust. 1 ustawy z dnia 7 września 2007 roku o funkcjonowaniu górnictwa węgla kamiennego (Dz. U. z 2017 roku, poz. 1327 i 1566) – w przypadku osób uprawnionych ze zlikwidowanych przedsiębiorstw górniczych lub przedsiębiorstw górniczych, które zaprzestały wydobywania węgla kamiennego na podstawie koncesji przed dniem wejścia w życie ustawy,

2) przedsiębiorstwo górnicze – w przypadku osób uprawnionych z przedsiębiorstw górniczych, które w dniu wejścia w życie ustawy prowadzą wydobywanie węgla kamiennego na podstawie koncesji.

Jak wynika z cytowanej ustawy osobą uprawnioną do rekompensaty z tytułu utraty prawa do bezpłatnego węgla jest emeryt lub rencista, który nie tylko miał ustalone prawo do emerytury lub renty z tytułu niezdolności do pracy, ale również pobierał świadczenie z tego tytułu. Osobie takiej przysługiwało również, na podstawie przepisów wewnętrznie obowiązujących w przedsiębiorstwie górniczym, prawo do bezpłatnego węgla, które trwale utracił przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy. Ponadto osobą uprawnioną jest wdowa, wdowiec i sieroty mające ustawowe prawo do renty rodzinnej po osobie uprawnionej, tak jak to było określone w zakładowych układach zbiorowych pracy i porozumieniach z nimi związanych.

Mając na uwadze powyższe Sąd Rejonowy wskazał, że powód spełniał przesłanki do przyznania mu świadczenia rekompensacyjnego określonego w ustawie o świadczeniu rekompensacyjnym z tytułu utraty prawa do bezpłatnego węgla. Jak wskazano powyżej powód rozwiązał stosunek pracy z pozwaną w 2014 roku i faktycznie za ten rok pobrał emeryturę (od 1 listopada 2014 roku).

Mając ustalone prawo do emerytury i pobierając emeryturę powód był uprawniony do ekwiwalentu pieniężnego za bezpłatny węgiel na podstawie regulacji, która utraciła moc przed dniem wejścia w życie ustawy o świadczeniu rekompensacyjnym z tytułu utraty prawa do bezpłatnego węgla (wypowiedziana uchwałami nr 483/ (...) z dnia 30 września 2014 roku oraz nr (...) z dnia 14 września 2015 roku).

O kosztach zastępstwa procesowego orzeczono na mocy art. 98 § 1 kpc oraz po myśli § 9 ust. 1 pkt 2 w związku z § 2 ust. 4 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (Dz.U. z 2018 roku, poz. 1804).

Opłatę sądową ustalono jako 5% wartości przedmiotu sporu i jej pobranie nakazano w myśl art. 113 ust. 1 z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz.U. z 2018 roku, poz. 300).

O odsetkach nie orzeczono, jak wskazano na wstępie, wobec czego roszczenie w tym zakresie należy skierować do rozpoznania.

Pozwana wniosła apelację, domagając się zmiany zaskarżonego wyroku poprzez oddalenie powództwa oraz zasądzenie kosztów procesu za obie instancje według norm przepisanych.

Pozwana zarzuciła naruszenie art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 12 października 2017 roku o świadczeniu rekompensacyjnym z tytułu utraty prawa do bezpłatnego węgla (Dz.U. z 2017 roku, poz. 1971) poprzez nieprawidłową wykładnię i przyjęcie, że powodowi przysługuje rekompensata mimo, że do końca 2014 roku nie pobrał on ekwiwalentu pieniężnego z tytułu prawa do bezpłatnego węgla oraz brakiem postanowień układu zbiorowego pracy, porozumienia lub innych regulacji obowiązujących u pozwanej, które stanowiłyby podstawę wypłaty bezpłatnego węgla dla emerytów w 2014 roku, a które utraciłyby moc obowiązującą przed dniem wejścia w życie ustawy, na skutek zawartych porozumień lub dokonanych wypowiedzeń.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

apelacja zasługuje na uwzględnienie.

Należy podkreślić, co mocno zaakcentował Sąd Najwyższy w uchwale składu siedmiu sędziów (zasadzie prawnej, z dnia 23 marca 1999 roku, w sprawie III CZP 59/98), że ustalenia sądu pierwszej instancji nie są dla sądu drugiej instancji wiążące, zatem obowiązek dokonywania ustaleń istnieje niezależnie od tego, czy wnoszący apelację podniósł zarzut dokonania wadliwych ustaleń faktycznych lub ich braku. Dokonanie przez sąd drugiej instancji ustaleń faktycznych umożliwia temu sądowi, stając się zarazem jego obowiązkiem, ustalenie podstawy prawnej wyroku, a więc dobór właściwego przepisu prawa materialnego, jego wykładnię oraz podjęcie aktu subsumcji. Innymi słowy, sąd II instancji, bez względu na stanowisko stron oraz zakres zarzutów, powinien zastosować właściwe przepisy prawa materialnego, a więc także usunąć ewentualne błędy prawne sądu pierwszej instancji, niezależnie od tego, czy zostały one wytknięte w apelacji. Jest jasne, że nienaprawienie tych błędów byłoby równoznaczne ze świadomym ich powieleniem w postępowaniu rozpoznawczym na wyższym szczeblu instancji, czego – zważywszy na istotę wymiaru sprawiedliwości i cele postępowania odwoławczego – nie można zaaprobować.

Zgodnie z art. 2 ust. 1 lit. a) ustawy z dnia 12 października 2017 roku o świadczeniu rekompensacyjnym z tytułu utraty prawa do bezpłatnego węgla (Dz.U. z 2017 roku, poz. 1971) – zwanej dalej ustawą – osobą uprawnioną do rekompensaty jest:

a) emeryt (rencista) mający ustalone prawo do emerytury (renty z tytułu niezdolności do pracy), i pobierający to świadczenie,

b) emeryt (rencista) uprawniony w trakcie pobierania emerytury (renty) do bezpłatnego węgla na podstawie układów zbiorowych pracy, porozumień lub innych regulacji obowiązujących w przedsiębiorstwie górniczym,

c) emeryt (rencista), który został pozbawiony prawa do bezpłatnego węgla, bowiem układy zbiorowe pracy, porozumienia lub inne regulacje utraciły moc przed dniem 24 października 2017 roku (dzień następujący po dniu wejścia w życie ustawy), na skutek zawartych porozumień lub dokonanych wypowiedzeń.

Bezsporna jest okoliczność, że powód ma ustalone prawa do emerytury, które pobiera od 2014 roku. W 2015 roku pozwana wypłaciła powodowi ekwiwalent pieniężny z tytułu prawa do bezpłatnego węgla za 2014 rok tj. za okres po rozwiązaniu stosunku pracy i uzyskaniu statusu emerytów. (...) Spółka Akcyjna w K. odstąpiła od realizacji prawa do bezpłatnego węgla dla emerytów, rencistów i innych uprawnionych osób (załącznik nr 14 do porozumienia z dnia 20 grudnia 2004 roku) ze skutkiem na dzień 31 grudnia 2014 roku.

Istota sporu sprowadzała się do ustalenia, czy powód, będąc emerytem, posiadał prawo do bezpłatnego węgla (tzw. deputatu węglowego) na podstawie układów zbiorowych pracy, porozumień lub innych regulacji obowiązujących u pozwanej, które utraciły moc przed dniem 24 października 2017 roku, na skutek zawartych porozumień lub dokonanych wypowiedzeń.

Powód podał, że będąc emerytem posiadał prawo do bezpłatnego węgla na podstawie załącznika nr 14 do porozumienia z dnia 20 grudnia 2004 roku zawartego pomiędzy zarządem (...) Spółki Akcyjnej w K. a organizacjami związków zawodowych (załącznik dotyczył prawa do bezpłatnego węgla dla emerytów, rencistów i innych uprawnionych osób). Pozwana oraz Sąd Rejonowy stanęły na stanowisku, że w stosunku do pracowników z KWK (...) w K., którzy nabyli prawo do emerytury po dniu 1 sierpnia 2014 roku (data przejścia pracowników (...) Spółki Akcyjnej w K. przez pozwaną w związku z nabyciem kopalni – art. 23¹ k.p.) nie mają zastosowania przepisy porozumienia z dnia 20 grudnia 2004 roku.

Należy uznać, że wyżej zaprezentowane stanowisko przez pozwaną i Sąd Rejonowy zasługuje na uwzględnienie. Należy przypomnieć, że na podstawie art. 241⁸ § 1 k.p. powodowi przysługiwały wszelkie pracownicze uprawnienia przewidziane w porozumieniu z dnia 20 grudnia 2004 roku, ale do końca trwania stosunku pracy. Porozumienie z dnia 20 grudnia 2004 roku nie ma zastosowania do uprawnienia powoda do bezpłatnego węgla po przejściu pracownika na emeryturę. Norma prawna zawarta w art. 241⁸ § 3 k.p. nie ma zastosowania, ponieważ reguluje ona sytuację, w której nowy pracodawca, przejmując zakład pracy oprócz pracowników, przejmuje także inne osoby np. emerytów, tj. kiedy w dacie przejścia zakładu przejmowane są także obowiązki względem emerytów. W niniejszej sprawie powód został przejęty, będąc pracownikiem, i do niego ma zastosowanie wyłącznie art. 241⁸ § 1 k.p.

Należy zwrócić uwagę, że art. 241⁸ § 1 k.p. wprowadza zasadę, że w okresie roku od przejścia zakładu na nowego pracodawcę do pracowników stosuje się postanowienia układu, którym byli objęci przed przejściem zakładu pracy na nowego pracodawcę. Norma prawna zawarta w art. 241⁸ § 1 k.p. stanowi jedynie o stosowaniu dotychczasowego układu do pracowników, czyli do zakończenia stosunku pracy. Uregulowanie to nie dotyczy okresu po zakończeniu stosunku pracy. Wypowiedzenie układu zbiorowego pracy (porozumienia) przez poprzedniego pracodawcę po przejściu pracowników do nowego pracodawcy, pozostaje bez znaczenia dla stosowania układu do przejętych pracowników przez nowego pracodawcę, albowiem art. 241⁸ § 1 zdanie 2 k.p. stanowi, że postanowienia tego układu stosuje się w brzmieniu obowiązującym w dniu przejścia zakładu pracy lub jego części na nowego pracodawcę. W związku z tym wypowiedzenie przez (...) Spółkę Akcyjną w K. prawa do bezpłatnego węgla dla emerytów, rencistów i innych uprawnionych osób (załącznik nr 14 do porozumienia z dnia 20 grudnia 2004 roku) – ze skutkiem na dzień 31 grudnia

2014 roku – nie miało wpływu na sytuację prawną powoda. Na aprobatę zasługuje stanowisko pozwanej, zgodnie z którym nie mogła wypowiedzieć porozumienia z dnia 20 grudnia 2004 roku, bowiem nie była jego stroną.

Na rozprawie apelacyjnej dnia 1 kwietnia 2019 roku, w sprawie VIII Pa 15/19, pełnomocnik pozwanej podała, że w pozwanej spółce ani nie obowiązuje układ zbiorowy pracy, ani inna jednolita regulacja normująca prawa i obowiązki pracowników oraz uprawnienia emerytów (rencistów). W poszczególnych kopalniach należących do pozwanej spółki obowiązują dawne regulacje kształtujące sytuację prawną pracowników, emerytów, rencistów, to jest sprzed powstania pozwanej spółki. W KWK (...) w K. wobec pracowników zastosowanie ma porozumienie z dnia 20 grudnia 2004 roku; natomiast w stosunku do pracowników, którzy nabyli prawo do emerytury po dniu 1 sierpnia 2014 roku brak jest jakichkolwiek regulacji prawnych, w tym normujących uprawnienia do bezpłatnego węgla. Pełnomocnik pozwanej wyjaśniła, że pracownikom KWK (...) w K., którzy nabyli prawo do emerytury w okresie od dnia 2 sierpnia do dnia 31 grudnia 2014 roku wypłacono ekwiwalent pieniężny z tytułu prawa do bezpłatnego węgla. Pozwana nie była świadoma, że wobec tych osób nie stosuje się porozumienia z dnia 20 grudnia 2004 roku. Pozwana ze spraw sądowych, w tym ze sprawy apelacyjnej zawisłej przed Sądem Okręgowym w Gliwicach (sygn. akt. VIII Pa 144/16) powzięła wiedzę, że wobec byłych pracowników KWK (...) w K. nie stosuje się porozumienia z dnia 20 grudnia 2004 roku (k.120). Pełnomocnik pozwanej dodała, że na podstawie jednorazowej uchwały zarządu z maja 2014 roku zdecydowano o wypłacie emerytom i rencistom (byłym pracownikom zakładów należących do pozwanej) ekwiwalentu pieniężnego za deputat węglowy za 2014 rok w październiku 2014 roku (k.122). Uchwała stanowiła regulację prawną w zakresie uprawnienia do deputatu węglowego dla emerytów (rencistów), która nie utraciła bytu wskutek zawartego porozumienia lub dokonanego wypowiedzenia, bowiem była aktem zarządu pozwanej regulującym prawo do deputatu na dany rok.

Uchwałą zarządu pozwanej z dnia 30 września 2014 roku, pozwana odstąpiła od wypłaty deputatu węglowego dla emerytów i rencistów w 2015 roku. Należy zauważyć, że uchwała nie pozbawiała emerytów (rencistów) uprawnienia do bezpłatnego węgla na stałe, a jedynie zawieszala to uprawnienie w 2015 roku. Istotne jest to, że uchwała mogła odnieść skutek prawny w tych jednostkach organizacyjnych wchodzących w skład pozwanej, w których obowiązywały regulacje przyznające emerytom (rencistom) prawo do deputatu węglowego. W KWK (...) w K. nie obowiązywały regulacje, które przyznawałyby prawo do deputatu węglowego byłym pracownikom, którzy nabyli prawo do emerytury (renty) po dniu 1 sierpnia 2014 roku.

Zebrany w sprawie materiał dowodowy wskazuje, że nie zostały spełnione łącznie wszystkie przesłanki nabycia rekompensaty, o których stanowi art. 2 ust. 1) lit. a) ustawy. Powód, uzyskując status emeryta, nie posiadał uprawnienia do bezpłatnego węgla na podstawie regulacji (np. układu zbiorowego pracy, porozumienia, innej regulacji), która utraciła moc na skutek zawartych porozumień lub dokonanych wypowiedzeń. Powód jako emeryt otrzymał ekwiwalent pieniężny z tytułu prawa do bezpłatnego węgla za 2014 rok na podstawie jednostronnej i autonomicznej decyzji zarządu. Pozwana miała prawo przyznać swoim byłym pracownikom prawo do deputatu węglowego i ekwiwalentu pieniężnego za deputat węglowy za 2014 rok, bowiem pracodawca ma uprawnienie do korzystniejszego uregulowania świadczeń niż wynikającego z przepisów prawa pracy – art. 18 § 2 k.p. a contrario. Nie można jednak twierdzić, że jest to inna regulacja obowiązująca w przedsiębiorstwie górniczym, która utraciła moc przed dniem 24 października 2017 roku (dzień następujący po dniu wejścia w życie ustawy), na skutek zawartych porozumień lub dokonanych wypowiedzeń. Wypłata dokonana powodowi z tytułu ekwiwalentu za deputat węglowy za 2014 rok, kiedy nabył już on status emeryta, była dokonana na podstawie jednostronnych i jednorazowych decyzji zarządu pozwanej. Nie skutkowało to powstaniem roszczenia powoda o wypłatę ekwiwalentu pieniężnego z tytułu deputatu węglowego emeryckiego za kolejne lata. Zatem nie była to regulacja, która wymagała wypowiedzenia lub porozumienia celem odstąpienia od jej stosowania – jak wymaga tego przepis art. 2 lit. a) ustawy.

Na marginesie należy wskazać, że nie można zgodzić się z twierdzeniem Sądu Rejonowego, że uchwała zarządu pozwanej o odstąpieniu od wypłaty deputatu węglowego dla emerytów i rencistów w 2015 roku obejmowała także zakład – KWK (...) w K.. Uchwała ta nie mogła dotyczyć zakładu, w którym nie obowiązywała regulacja uprawniająca emerytów i rencistów do bezpłatnego węgla w 2015 roku.

Skoro powód nie spełniał przesłanek, o których stanowi art. 2 ust. 1 lit. a) ustawy, to na mocy art. 386 § 1 k.p.c. należało zmienić zaskarżony wyrok i oddalić powództwa.

O kosztach procesu orzeczono na podstawie art. 102 k.p.c. Sąd uznał, że skomplikowany prawny charakter sprawy przemawia za przyjęciem, iż w sprawie zachodzą szczególne okoliczności sprzeciwiające się obciążeniu powoda kosztami procesu.

(-) Sędzia Teresa Kalinka (-) Sędzia Patrycja Bogacińska-Piątek (-) Sędzia Anna Capik-Pater